

GJELDSOFFER-ALLIANSEN
GOA

**Norge trenger en
motvekt
til finansindustriens
råkjør:**

- 1. Personlig konkurs, med sletting av gjeld**
- 2. Lønnstrekk bare for barnebidrag, skatt og studielån**

Sammendrag

Finansmarkedet preges i dag av en usedvanlig aggressiv markedsføring av spekulative lån, mye er spesielt rettet mot ungdom. Finansindustrien overser totalt Finansavtalelovens § 47 om frarådning.

Det blir lagt et umenneskelig press på både unge og eldre med fristende reklame: «**Du lever bare én gang, kjøp nå, betal i morgen.**» Ikke alle klarer å forholde seg til dette.

Utlånerne tar seg ikke bryderiet med å kredittvurdere lånesøkerne. Dette gjør de i trygg forvisning om at dersom lånet blir misligholdt, er det bare å selge kravet til noen andre, og derved kvitte seg med problemet. (Kall det gjerne kjøp og salg av menneskers ulykke.) Nylig fikk vi forøvrig avsløringen av noen av dem som driver med denne umoralske geskjeften.

Resultatet av denne virksomheten ender for mange opp som personlige tragedier, som i neste runde medfører store samfunnsmessige kostnader.

En god beskrivelse finner vi i Ot.prp. nr. 99 s 21: *Konsekvensene av en ubetenksom gjeldsstiftelse fremstår i mange tilfeller som uforholdsmessige når situasjonen utvikler seg til en helsetruende gjeldskrise, som det ikke er mulig å løse.*

GOA har bl.a. fått meldinger om unge mennesker som ubetenksomt har stiftet gjeld som 18-åringer, og som i ettertid er blitt så plaget av aggressive inkassobyråer, at de ikke får ro på seg til å studere og må avbryte studiene.

Det er slike konsekvenser som må avveies mot finansindustriens enorme fortjeneste, oppnådd ved deres useriøse låne-pushing.

Den nylig vedtatte "Verdipapirisering" kommer på sikt garantert til å skape problemer for låntagere.

Hva bør gjøres ?

GOA har mistet troen på at løsningen på problemene er å fortsatt løpe etter finansindustrien med nye lovforbud. Det tar som regel flere år å få til en lovendring, og så ser man at finansindustriens dyktige (og dyre) advokater i løpet av kort tid finner nye smutthull.

GOA mener at problemene må løses på andre måter. Lovgiverne må komme i forkant av finansindustriens kreative løsninger.

Norge har i lang tid reservasjonsløst importert mye negativt på finansfronten fra USA. Vi nevner raskt kredittkort, løsslupne cowboyutlånere etc. Bør ikke tiden nå være moden for å importere noe positivt fra USA?

Amerikanerne ser ut til å dyrke det å mislykkes, - og reise seg igjen. Dette gjennomføres i norsk og amerikansk lovgivning ved at firmaer går konkurs, - og får gjelden slettet.

USA har imidlertid siden 1898, i 104 år, hatt lovhemmel for at også privatpersoner kan oppnå det samme.

Dette bringer oss frem til GOA's forslag: Norge bør få inn i lovverket en bestemmelse der det åpnes en mulighet for privatpersoner til å gå personlig konkurs og få gjelden slettet umiddelbart, på linje med firmaer. Vi er overbevist om at en slik ordning vil virke positivt selvregulerende for finansindustrien.

Ordningen er tenkt som et alternativ til vår nåværende gjeldsordning, og skyldner bør selv kunne velge hvilken løsning han ønsker. Personlig konkurs vil passe best i de tilfeller der skyldner ikke eier bolig.

Den senere tids utvikling minner på mange måter om tilstanden i 1987. Vaklende børser, stigende arbeidsledighet, høy lånefinansiering av boliger, boligpriser som har begynt å synke (riktignok lenge kamuflert av meglere.)

Har Norge beredskapen klar ?

Dagens situasjon på finansindustriens marked

Bakgrunn:

I 1991 lå norsk bankvesen med brukket rygg, i kjølvannet av sin egen udugelighet og manglende kredittvurdering. Redningen ble å gå til staten, gråte noen krokodilletårer, lyve litt om store tap (som i ettertid viste seg å være beregnede tap), og deretter få ut 23 milliarder.

Man burde kanskje forvente at finansnæringen hadde lært noe av denne forsmædelige hendelsen. Dessverre lærte de ingen ting. Få år etterpå var de i full sving igjen med sine annonser. Noen av bankene forsøkte å skjule seg bak «agenter», men bakmennene kommer frem med liten skrift i annonsene.

Etter hvert kom finansieringsselskapene sterkere på banen med sine lån uten sikkerhet, fremst i rekken står amerikanske GE-Capital. Det blir lagt et umenneskelig press på både unge og eldre med fristende reklame: «**Kjøp nå, betal i morgen.**» Ikke alle klarer å forholde seg til dette.

Finansindustrien retter med hensynsløs kynisme sin markedsføring mot en svært lettpåvirkelig og sårbar målgruppe, nemlig ungdommen. «**Du lever bare en gang, realisér dine drømmer nå, søk lån pr. SMS.**» Det bør ikke være noen tvil om hvem dette er rettet mot, ungdom er desidert den gruppe som bruker SMS mest.

Finansindustrien slenger altså fortsatt penger etter folk, uten noen forsvarlig kredittvurdering. Dette i trygg forvissning om at dersom lånet blir misligholdt, er det bare å selge kravet til noen andre, og derved kvitte seg med problemet.

Dette bringer oss til et annet stort problem for skyldnerne, nemlig kjøp og salg av fordringer. Det kan like gjerne kalles kjøp og salg av menneskers ulykke. Også her har lovgiverne forsøkt å bremse litt, uten synderlig hell.

Gribber er det rette ordet for disse oppkjøpsfirmaene. I likhet med de bevingede gribber, løper heller ikke disse firmaene noen risiko med å nedlegge et bytte, det overlater de til andre. Det er mye enklere å overta det byttet som andre har nedlagt.

I klartekst: De har ikke selv tatt risikoen med å låne ut penger, de bare kjøper en misligholdt fordring til en billig penge. De vet på forhånd hvilken prosentvis fortjeneste de kan oppnå, dersom de tyner og trakasserer ofrene lenge nok.

Finansindustrien bruker store ressurser til å plage mennesker **etter** at en krise er oppstått. Svartelisting, overvåkning etc. Vår påstand er at dersom de hadde brukt fjerdedelen av disse ressursene til å sjekke skyldners økonomi i **forkant** av et låneopptak, hadde vi ikke hatt behov for 125 inkassobyråer i Norge.

Verdipapirisering:

En finansieringsinstitusjon kan overdra utlånsporteføljen til et spesialforetak, som på sin side finansierer porteføljekjøpet ved utstedelse av obligasjoner. Spesialforetaket skal unntas fra krav til konsesjon, eierbegrensningsregler, kapitaldekning, tilsyn osv. Den overdragende institusjon kan ikke påta seg noen form for ansvar for de forpliktelser låntagerne får overfor spesialforetaket etter overdragelsen.

Kristin Krohn Devold uttalte i Odelstinget 8. juni 1999 ved behandlingen av finansavtaleloven:

”Hvis jeg velger å ta opp et lån i sparebanken Møre, fordi jeg har tillit til de gutta som sitter der, er ikke det det samme som å ta opp et lån i et slags AS Torpedo Knoll og Tott.”

Med verdipapirisering kan situasjonen raskt bli at lånet overdras, ikke bare til de hjemlige Knoll og Tott, men til Bill, Luigi eller Ahmed.

Hva har lovgiverne gjort?

I kjølvannet av den store gjeldskrisen på begynnelsen av 90-tallet, har Stortinget de senere år forsøkt seg med flere lovendringer for å stramme inn på finansindustriens løsslupne utlånsvirksomhet. Resultatet har dessverre ikke svart til forventningene.

Finansavtaleloven trådte i kraft 1. juli 2000. Her hadde GOA lobbet iherdig og fått inn § 47, som pålegger utlånerne en plikt til å fraråde skyldner å ta opp lån, dersom forholdene tilsa det.

Hva skjer? Bankene trykker en generell advarsel på alle gjeldsbrev, dermed mener de å ha gjort sitt.

Videre lobbet vi inn en paragraf i samme lov § 45, som satte forbud mot overdragelse av fordringer til inkassobyråer.

Hva skjer? Allerede etter kort tid hadde flere inkassobyråer skaffet seg konsesjon som finansieringsvirksomhet, og omgår dermed loven.

Jussprofessor Hans Petter Graver ved Universitetet i Oslo uttalte i den anledning til media at inkassobyrådet ikke bryter lovens bokstav, men lovens intensjon.

- Formelt sett er dette i orden siden selskapet har konsesjon, men når man kjenner bakgrunnen for lovforslaget og Stortingets debatt om saken, er det helt klart at dette ikke var intensjonen, sa Graver.

I tillegg er inkassobyråene dermed også blitt i stand til å tilby «svartelistede» skyldnere (som ikke får lån andre steder) refinansieringslån til ågerrenter, og mot at skyldner skaffer **kausjonister**. I mange tilfeller ser utlånerne tydelig at skyldneren ikke har økonomisk mulighet til å betjene dette nye lånet, men hva gjør vel det, de har jo sikret seg en kausjonist.

Uansett hva velmenende politikere forsøker seg med, ser det ut som om finansindustrien ligger i forkant av utviklingen.

Gjeldsordningsloven løste bare en del av problemene.

Hva bør gjøres?

Det bør innføres en rett for privatpersoner til å gå konkurs og få slettet gjeld, på like linje med aksjeselskaper.

Om det er behov for en ny lov, eller om nåværende konkurslov kan tilpasses får lovgiverne vurdere. Noen punkter bør tas med:

- Gebyret for å begjære seg selv konkurs fjernes.
- Alle formuesgjenstander må selges til fordel for kreditorfellesskapet. (som nå)
- Endring i dekningsloven § 6-6 som i dag lyder:
En konkursskyldner hefter fortsatt for den del av gjelden som ikke dekkes av den utbetalte dividende.
- Sakene bør behandles i skifteretten, som nå.

Vår første tanke var å foreslå at gebyret bare fjernes der hvor skyldner begjærer seg selv konkurs. Vi har nemlig sett nok av tilfeller der trussel om konkurs blir brukt som inkassomiddel. Denne trusselen er svært skremmende med dagens lovgivning, der ingenting av gjelden forsvinner ved konkurs. Trusselen kan imidlertid raskt bli en bumerang dersom loven endres. Sannsynligvis vil kreditorene gå stillere i dørene når de risikerer å miste sine krav.

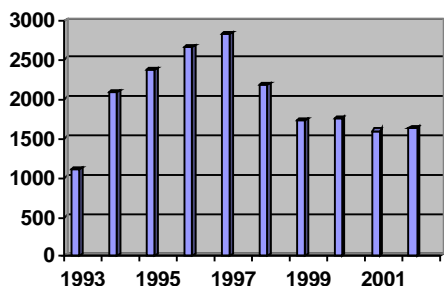
Ordningen bør være et frivillig alternativ til dagens gjeldsordning, og vil passe best der skyldner ikke eier bolig. En konkurs vil som regel bli en større personlig belastning, med annonse i lokalavisen i tillegg til Lysingsbladet.

Vårt forslag vil tilsvare kapittel 7 i den amerikanske konkursloven. (Vår nåværende gjeldsordningslov er mye lik kapittel 13.)

En konkurs etter amerikansk lov, kapittel 7, medfører at alle skyldners aktiva (utover vanlig innbo) blir solgt til fordel for kreditorene. Etter seks år kan en skyldner begjære seg konkurs på ny.

Noen vil kanskje frykte for at halve Norge vil begjære seg konkurs samme dag en slik lovendring trådte i kraft. Til dem vil vi bare minne om at myndighetene i forkant av gjeldsordningsloven anslo at antall søkerer ville bli 10.000 pr. år. Realitetene viste seg å bli noe helt annet. Det første året 1993, fikk bare 1.101 personer åpnet gjeldsforhandling. Så steg det jevnt til toppåret 1997, da 2.823 personer fikk åpnet forhandling, senere har antallet gått nedover.

Kilde: Brønnøysund.

Under arbeidet med dette forslaget har jeg fått god hjelp fra den amerikanske ambassaden. Bl. a. har jeg fått tilgang til en rapport utarbeidet av Kongressen i 2000. Den forteller at i 1998 fikk 0,7 % av USA's voksne befolkning innvilget personlig konkurs.

Til sammenligning fikk 2.043 personer stadfestet gjeldsordning i Norge i 1998. Dette tilsvarer 0,06 %, eller helt nøyaktig 0,59 promille av den voksne befolkningen. (3.456.577 personer)

Kanskje noen vil tro at vårt forslag vil medføre at halvparten av alle studenter begjærer seg konkurs tre måneder etter avsluttet studium? På dette tidspunkt vil de høyst sannsynlig være insolvent. Igjen kan vi se på amerikansk praksis. USA har en studiefinansiering som ligner på vår lånekasse. Det er imidlertid meget vanskelig å få med studielån i en amerikansk konkurs. Her er det for øvrig litt forskjell på loven fra stat til stat.

Det viktigste for oss nå er å få gjennomslag for prinsippet om personlig konkurs. Senere kan det diskuteres om studiegjeld skal holdes helt utenfor en personlig konkurs, evt at den

kan tas med ved en konkurs først X år etter avsluttede studier.

Norge har i en lang periode importert mye negativt på finansfronten fra USA, nå er det på tide vi følger opp og importerer noe av det positive. Dette er to saker som hører sammen. Amerikanere vi har snakket med, forstår ikke at vi i Norge har klart å leve med bare denne ene delen av amerikansk lovpraksis, men uten den andre delen. På dette punktet er norsk utlånspolitikk i ubalanse.

2. Fjern muligheten til lønnstrekk for privat gjeld

2.1 Dagens situasjon

Det bør også i denne sammenheng nevnes at Danmark har en annen og bedre ordning enn Norge for lønnstrekk gjennom det offentlige. **Bare barnebidrag, skatt og studiegjeld** kan drives inn ved lønnstrekk. Dette får dermed en positiv selvregulerende effekt på finansindustrien. I Danmark slenger ikke finansinstitusjonene forbrukslån etter folk, i trygg forvisning om at det offentlige namsapparat overtar saken dersom utlåner ikke har vært grundig nok ved kredittvurderingen.

2.2 Hva bør gjøres ?

Dersom offentlig bistand til lønnstrekk for privat gjeld ble fjernet, slik som i Danmark, ville kanskje finansindustrien besinne seg sin utlånsiver ?

Dette er to radikale forslag, som burde vært fremmet allerede i 1992. Tiden var sannsynligvis ikke moden den gangen. Vi mener imidlertid at tiden har arbeidet i gjeldsofrenes favør. Finansindustrien har etter bankkrisen i 1991 virkelig vist sitt sanne ansikt. Dette bør lovgiverne ta ad notam.